

УДК 81'243

МОТИВАЦІЯ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Холмакова Ю.В.

Київський національний університет культури і мистецтв

Статтю присвячено проблемі вивчення іноземних мов як феномену сучасної науки та практики. Доводиться, що найголовніше у вивченні іноземної мови – це мотивація учнів. Розглядаються концепції внутрішньої і зовнішньої мотивації, наводиться визначення поняття «мотив». Розглядаються різноманітні мотиваційні підходи і мотиваційні блоки занять.

Ключові слова: мотивація, зовнішня мотивація, внутрішня мотивація, мотиваційний підхід, мотиваційний блок.

Постановка проблеми, зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В історії освіти іноземна мова завжди займала неоднозначне місце: то вона ставала об'єктом особливої уваги, то опинялась на рівні другорядного предмета. У зв'язку з цим однією з центральних проблем педагогіки вищої школи виступає дослідження мотиваційної сфери особистості як фактора ефективності учбової діяльності, який включає в себе необхідність вивчення усвідомлених мотивів, здатних активізувати особистість у процесі пізнання.

В епоху глобалізації всіх сфер суспільного життя проблема мотивації у вивченні іноземних мов стає надзвичайно актуальною. Глобалізація означає, що все більше зростає роль особистих контактів людей, а отже, – вербальної комунікації, в тому числі міжнаціональної, яка вимагає знання іноземної мови. Іноземні мови стають одним з головних чинників як соціально-економічного, так і загальнокультурного прогресу суспільства. Іноземна мова виконує величезну роль у формуванні особистості і підвищенні освіти, адже за допомогою нього можна отримати безпосередній доступ до духовного багатства іншої країни, отримати можливість безпосередньої комунікації з представниками інших народів. Тому не дивно, що останнім часом в нашій країні істотно виріс інтерес до іноземних мов, головним чином – до англійської. Тепер знання двох і більше мов – це безсумнівний атрибут будь-якої сучасної високоосвіченої людини. Володіння іноземною мовою стало справжньою потребою, без нього вже неможливо влаштуватися на високооплачувану роботу і побудувати успішну кар'єру. Нові політичні та соціально-економічні зміни в Україні в останні десятиліття, її прагнення активно і плідно співпрацювати із західними країнами істотно вплинули на розширення функції іноземної мови як предмета і привели до переосмислення мети, завдань і змісту навчання іноземних мов. Євроінтеграція, безвізовий режим з Європою, розширення міжнародного співробітництва та міжнародних контактів вимагають сьогодні більш глибокого володіння іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. Комплексність, теоретична і практична значущість проблеми мотивів учіння визначили широту та інтенсивність її дослідження у психології та педагогіці, необхідність винесення на передній план різних аспектів даного феномену. Так, значна увага приділялася вивченню природи мотивів (В.Г. Асеев, Л.І. Божович, Г.І. Щукіна,

М.В. Матюхіна, С.Г. Москвичов та ін.), їх зв'язку з психічними процесами, емоціями та почуттями, індивідуальними особливостями суб'єктів учіння (В.С. Мерлін, Н.І. Рейнвальд, К.О. Альбуханова-Славська, І.А. Джидар'ян, М.І. Алексєєва та ін.), закономірностей формування мотиваційної сфери особистості (Г.С. Костюк, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, Л.І. Божович та ін.). Обґрунтовувалася необхідність та робилися спроби дослідити шляхи і методи формування мотивів учіння (В.Г. Асеев, М.В. Гамезо, Л.С. Непомняща, Г.І. Щукіна, С.Т. Григор'ян, А.К. Маркова та ін.). Значна увага приділялася вивченню методики викладання конкретних предметів та їх аспектів як засобу формування мотиваційної сфери суб'єкта учіння, досліджувався мотиваційний потенціал того чи іншого виду навчальної діяльності (С.І. Пассов, В.П. Кузовльов, Г.В. Рогова, Т.І. Левченко та ін.). Дослідженню мотиваційного компонента навчальної діяльності студентів та вивченню засобів його формування присвячені роботи Н.О. Савотіної, А.А. Вербицького, А.І. Спіфанцевої та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Парадоксальність ситуації, яка склалася на сьогоднішній день, в умовах, коли вивченню іноземної мови приділяється велика увага, полягає в тому, що ефективність вивчення іноземної мови залишає бажати кращого.

Кожний викладач хоче зробити своє заняття цікавим та захопливим. Практичний досвід переконує нас в тому, що найголовніше у вивченні іноземної мови – це мотивація учнів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у розгляді мотивації до вивчення іноземних мов як феномену сучасної науки та практики.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Останнім часом дуже підвищується престиж предмета «іноземна мова» в якості освітньої дисципліни вузу. І тут поняття мотивації виходить на перший план. Звичайно, проблема вмотивованості в навчанні виникає з кожного предмета, але особливо гостро вона проявляється у вивченні іноземної мови. Вся справа в особливій специфіці предмета, що вимагає від студента наявності певної бази і комунікативних здібностей. Нерідко це викликає у студентів певні складності і вмотивованість зникає. Тому, розглядаючи мотивацію як основну рушійну силу в вивченні іноземної мови, відзначимо, що мотиви відносяться до суб'єктивного світу людини, визначаються його

внутрішніми мотивами. Звідси всі труднощі виклику мотивації з боку. Людина зможе вивчити іноземну мову, якщо тільки сама відчує необхідність у цьому, тобто буде вмотивованою.

Спробуємо розібратися, що ж представляє із себе мотиваційна сфера людини і чим вона характеризується при навчальній діяльності. Поняття «мотив» вчені трактують по-різному: К. Вілюнас розуміє під мотивом умови існування, Г. А. Ковальов – морально-політичні установки, а Ж. Годфруа – міркування, за яким суб'єкт повинен діяти. Так чи інакше, більшість сходиться на думці, що мотив – це або спонукання, або намір як мета. Тому до цього поняття потрібно підходити комплексно, враховуючи всі можливі аспекти.

Психологи стверджують, що однією з найактуальніших проблем сучасної педагогіки є розвиток й постійна підтримка навчальної діяльності, забезпечення сприятливого емоційного клімату на заняттях.

Особливу складність в вивченні іноземних мов дотепер представляє нестаток мотивації. Іноземна мова представляє собою не просто «ще один предмет програми» освіти, це нова система мислення, новий образ світу, тому що мова – не набір знаків, засіб сприйняття; говорити й розуміти мову – це не питання перекладу, це питання бачення світу. Без серйозного стимулу таку задачу не вирішити.

Мотивація є найбільш безперечним і вивченим фактором успішності вивчення в цілому і вивченні іноземної мови зокрема. Вона є пусковим механізмом будь-якої діяльності, чи то праця, спілкування чи пізнання. Існує зовнішня та декілька видів внутрішньої мотивації. Зовнішня мотивація, як правило, націлює учнів на досягнення кінцевого результату вивчення. Внутрішня мотивація має сильний стимулюючий вплив на процес вивчення. А для цього необхідно будувати процес вивчення таким чином, щоб ті хто вивчають мову на кожному етапі відчували просування до наміченої цілі. Крім широко відомої зовнішньої та внутрішньої мотивації, в зарубіжній психології розрізняють глобальну, ситуаційну та інструментальну мотивацію. Дослідження показали, що усі види мотивації необхідні при вивченні іноземної мови.

Зовсім недавно для багатьох учнів єдиним мотивом вивчення іноземної мови було отримання гарної оцінки. Змінилося життя – змінилося відношення до предмету. Знання іноземної мови стає обов'язковим компонентом професійної діяльності та забезпечує більш повноцінне й цікаве проведення вільного часу. Звідси й посилення відповідальності викладача за рівень знань.

Тепер охарактеризуємо ті види мотивації, які мають місце при навчанні, зокрема, іноземної мови. Всі разом вони складають так звану навчальну мотивацію. Навчальна мотивація визначається рядом специфічних факторів:

- особливостями того, хто навчається (стать, самооцінка, рівень інтелектуального розвитку);
- особливостями викладача і його ставлення до педагогічної діяльності;
- організацією педагогічного процесу;
- специфікою навчального предмета (в даному випадку іноземної мови).

На підставі перерахованих вище факторів навчальну мотивацію можна розділити на зовнішню і внутрішню.

Зовнішня мотивація не пов'язана безпосередньо з вмістом предмета, а обумовлена зовнішніми обставинами. Прикладами можуть служити:

- мотив досягнення – викликаний прагненням людини досягати успіхів і високих результатів у будь-якій діяльності, в тому числі і в вивченні іноземної мови. Наприклад, для відмінних оцінок, отримання диплома і т. д.;

- мотив самоствердження – прагнення утвердити себе, отримати схвалення інших людей. Людина вчить іноземну мову, щоб отримати певний статус в суспільстві;

- мотив ідентифікації – прагнення людини бути схожим на іншу людину, а також бути ближче до своїх кумирів і героям (наприклад, щоб розуміти тексти пісень улюбленої групи);

- мотив афіліації – прагнення до спілкування з іншими людьми. Людина може вчити іноземну мову, щоб спілкуватися з друзями-іноземцями;

- мотив саморозвитку – прагнення до самовдосконалення. Іноземна мова служить засобом для духовного збагачення і загального розвитку людини;

- просоціальний мотив – пов'язаний з усвідомленням суспільного значення діяльності. Людина вивчає іноземну мову, тому що усвідомлює соціальну значимість навчання.

Внутрішня ж мотивація пов'язана не із зовнішніми обставинами, а безпосередньо з самим предметом. Її ще часто називають процесуальною мотивацією. Людині подобається безпосередньо іноземну мову, подобається проявляти свою інтелектуальну активність. Дія зовнішніх мотивів (престижу, самоствердження, і т. д.) Може посилювати внутрішню мотивацію, але вони не мають безпосереднього відношення до змісту і процесу діяльності.

Крім того, навчальну мотивацію можна розділити на позитивну і негативну. Наприклад, конструкція «якщо, я буду вчити англійську, то отримаю на іспиті відмінно» – це позитивна мотивація. Конструкція «якщо я буду вчити англійську, то здам іспит і мене не відряхують» – негативна.

Всі перераховані вище види і підвиди мотивації є головними силами спонукання людини в вивченні іноземної мови. Однак слід пам'ятати, що якщо мотивація занадто сильна, збільшується рівень активності і напруги, внаслідок чого ефективність роботи погіршується. В такому випадку високий рівень мотивації викликає небажані емоційні реакції. Необхідно знайти той оптимум, при якому висока ефективність сусидить з отриманням радості від вивчення іноземної мови.

Психологи стверджують, що передача знань від вчителя до учня минаючи власну діяльність учня по оволодінню знань, не представляється можливим. Домінуючими мотивами учбової діяльності учнів повинні стати мотиви пізнання навколишнього світу. При цьому важливо, щоб учні оволодівали діями й засобами цього пізнання, щоб на першому місці були мотиви їх реалізації себе як особистості. Тому необхідно казати про мотивацію, як результат внутрішніх потреб людини, його інтересів й емоцій, цілей та задач, наявність мотивів, направлених на активізацію його діяльності.

Визнаючи провідну роль мотивації в вивченні іноземної мови, викладачу необхідно уявляти собі засоби й прийоми її формування в умовах навчального закладу. При розгляді проблеми мо-

тивації та пошуку шляхів її формування, недопустимим є спрощення її розуміння. Формування мотивації – це не переклад викладачем в голову учнів вже готових мотивів та цілей навчання. Формування мотивів – це насамперед створення умов для проявлення внутрішніх побуджень до навчання, усвідомлення їх самим учнем та подальше сомарозвинення мотиваційної сфери. Між тим при оволодінні іншомовною культурою зовсім не байдуже які мотиви побуджують до здійснення діяльності. Найбільш цінні мотиви важливо довести до рівня повного усвідомлення, щоб надати їм пробуджуючу силу.

Існує багато сучасних підходів до проблеми мотивації з виведенням культури на перше місце. Один з аспектів – вміння орієнтуватися в соціокультурному середовищі країни, мова якої вивчається. Найбільш цікаві в цьому плані роботи В.В. Сафонові, Є.І. Пасова, В.П. Кузовлева, Т.У. Тучкової, Б. Монка.

Кожний підхід має свої принципи і у всіх присутня необхідність мотиваційної забезпеченості навчання. Але реальність включення механізмів дії мотивів у учнів недостатньо опрацьовані практично. Всі вони впевнено стверджують, що мотив повинен буди присутнім як на початку заняття, так і створення системи мотивів для кожного окремо взятого його етапу. Виділяють три мотиваційних блока заняття:

1. На початку заняття задіються основний мотив або мотиваційна композиція, з якими логічно пов'язані цілі заняття.

2. Наприкінці – мотиваційний міст до наступного заняття. Це оперативна й перспективна мотивація.

3. Протягом усього заняття діє блок мотиваційної підтримки.

Висновки з даного дослідження. Дуже важливим для вивчення іноземної мови ми вважаємо підприємство дій, спрямованих на виклик в студентах внутрішньої мотивації. Тобто необхідно створювати такі умови, при яких в учнів виникає особиста зацікавленість і потреба у вивченні іноземної мови. Потреба у вивченні повинна відповідати таким різновидам внутрішньої мотивації, як комунікативна (безпосереднє спілкування мовою), лінгвопізнавальна (позитивне ставлення до мови) і інструментальна (позитивне ставлення до різних видів роботи).

Мотив повинен стати тією точкою опори, на якій будується увесь зміст заняття. Для цього, як зазначає Є.І. Пасов, викладач повинен бути гарним сценаристом, режисером і актором.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у розгляді внутрішньої мотивації до вивчення фахових дисциплін у майбутніх філологів-перекладачів.

Список літератури:

1. Готлиб Р. А. Социальная востребованность знания иностранного языка / Р. А. Готлиб // Социологические исследования. – 2009. – № 2. – С. 122–127.
2. Зробок Н. М. Роль мотивації у вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / Н. М. Зробок, Н. Г. Пономаренко // Четверта Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Науковий потенціал України 2008. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org>
3. Красногорова І. Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Красногорова І. Б. – Київ, 1999. – 20 с.
4. Матковская И. Н. Роль мотивации в изучении иностранного языка на разных этапах обучения / И. Н. Матковская // журнал «Учитель». – 2005. – № 3. – С. 27–35.
5. Роль мотивации в изучении иностранных языков [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://study-english.info/article018.php>
6. Эшбоева Д. А., Ашурбоева М. Р. The role of motivation on learning English // Педагогическое мастерство: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Москва, июнь 2015 г.). – М.: Буки-Веди, 2015. – С. 21–24.

Холмакова Ю.В.

Киевский национальный университет культуры и искусств

МОТИВАЦИЯ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

Аннотация

Статья посвящена проблеме мотивации к изучению иностранных языков как феномену современной педагогической науки и практики. Главное в изучении иностранных языков – это мотивация учащихся. Рассматриваются понятия внутренней и внешней мотивации. Дается определение понятию «мотив». Рассматриваются различные мотивационные подходы и мотивационные блоки занятия.

Ключевые слова: мотивация, внешняя мотивация, внутренняя мотивация, мотивационный подход, мотивационный блок.

Kholmakova I.V.

Kyiv National University of Culture and Arts

MOTIVATION FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES

Summary

The following article is devoted to the problem of motivation in foreign language teaching as a phenomenon of modern theory and practice of pedagogics. The most important thing in learning languages is motivation. The concepts of internal and external motivation are viewed. The notion of 'motive' is defined. Different motivational approaches and motivational blocks of the lesson are viewed.

Keywords: motivation, internal motivation, external motivation, motivational approach, motivational block.